

ТЕМА 13

Основи методики розслідування злочинів проти довкілля. Основи методики розслідування нерозкритих злочинів минулих років

План лекції

1. Криміналістична характеристика злочинів проти довкілля.
2. Розслідування злочинів проти довкілля.
3. Розслідування нерозкритих злочинів минулих років.
4. Особливості тактики проведення окремих слідчих дій, що виконуються після відновлення провадження по справі.

1. Криміналістична характеристика злочинів проти довкілля

Злочини проти довкілля поміщені в розділ VIII Кримінального кодексу і мають 19 статей (236-354).

Розслідування злочинних порушень правил охорони оточуючого середовища вимагає з'ясування обставин, пов'язаних із системою "людина – техніка – оточуюче середовище". Тому криміналістична методика розслідування даного виду злочинів використовує основні відомості в еколого-правовому механізмі управління якістю оточуючого природного середовища, стандартах якості, екологічному контролі.

Діюче кримінальне законодавство містить ряд норм, спрямованих на охорону природи від злочинних посягань (ст. 236 – порушення правил екологічної безпеки; ст. 237 – невиконання заходів щодо ліквідації наслідків екологічного забруднення; ст. 242 – порушення правил охорони вод; ст. 239 – забруднення або псування земель тощо).

Криміналогічна характеристика цих злочинів відрізняється особливостями слідоутворення в ході злочинного порушення правил охорони навколишнього середовища, а також наслідків злочинів, їх локалізація.

Особливості основних елементів криміналістичної характеристики цих злочинів полягають у злочинній дії

(бездіяльність) посадових осіб (керівників підприємств), а також інших осіб, які безпосередньо відповідають за установку й експлуатацію очисних споруд або виконання інших робіт, пов'язаних із транспортуванням відходів, їх знищення. Це утворює певні комплекси слідів у широкому та вузькому смислі.

Сліди вказаних дій відображаються в розпорядженнях (усних чи письмових) про змінення режиму роботи очисного устаткування. Їх встановлення і аналіз дають можливість встановити безпосередні причини порушення екологічних правил.

Процес забруднення і його результати (зміна хімічних властивостей води й атмосферного повітря, забруднення їх шкідливими для здоров'я людей відходами промислового виробництва) утворюють сліди-наслідки забруднення, пов'язані із порушенням екологічного балансу, захворюванням тощо.

В результаті заходів, які вживаються зацікавленими особами на приховування фактів порушення вказаних правил і їх наслідків, утворюються сліди-наслідки маскування злочинів.

Вказані сліди утворюються у своєрідному середовищі (повітряному, водному), що визначає їх стійкість, сприяє переміщенню і значному розповсюдженню.

2. Розслідування злочинів проти довкілля

Початковий етап розслідування

При вирішенні питання про порушення кримінальної справи необхідно враховувати, що дані злочини вважаються закінченими з моменту настання наслідків (забруднення) і вони створювали реальну можливість спричинення шкоди здоров'ю людині або сільськогосподарському виробництву чи рибним запасам.

При вирішенні питання про достатність підстав для порушення кримінальної справи в ході розслідування необхідні знання стандартів якості оточуючого природного середовища – єдиних нормативів, затверджених компетентними органами.

Екологічні стандарти встановлюють гранично допустимі нормативи шкідливого антропогенного впливу на середовище, перебільшення якого створює загрозу збереження оптималь-

них умов існування людини і його зовнішнього оточення.

Встановлені нормативи гранично допустимих концентрацій (ГДК) забруднюючих речовин в атмосфері, воді, ґрунті, рівнів шкідливих фізичних впливів на атмосферне повітря, інших хімічних, біологічних факторів, а також нормативи гранично допустимого навантаження (ГДН) на природне середовище.

Виробничо-господарські структури покликані лімітувати параметри виробничо-господарської діяльності певного об'єкта в плані екологічного захисту зовнішнього середовища, це нормативи гранично допустимих викидів шкідливих речовин, а також технологічні, містобудівні, рекреаційні та інші нормативи господарської діяльності.

При необхідності слідчий проводить перевірочні дії:

- бере пояснення в окремих громадян або посадових осіб;
- вилучає документи з метою встановлення підстав для порушення кримінальної справи за ознаками встановлених статей КК.

Обставини, які підлягають встановленню:

- який об'єкт піддався забрудненню;
- в чому проявилось забруднення;
- які наслідки настали в результаті забруднення;
- які спричинені матеріальні збитки;
- чи маються ознаки злочину, чи це адміністративний проступок;
- які екологічні правила порушені;
- хто винний в їх порушенні;
- мотиви допущених порушень;
- умови, що сприяли порушенню екологічних правил.

Типові слідчі ситуації. В правоохоронні органи надходять повідомлення про порушення правил охорони навколишнього середовища:

- а) від відповідних служб екологічного контролю;
- б) громадян;
- в) установ.

В першому випадку органи екологічного контролю нерідко володіють даними про факти порушення і їх наслідки, зафі-